

Bekir Sami Günsav (1879-1934)

Bekir Sami Bey, Kuzey Kafkasya'dan Anadolu'ya göç edip Manyas'a bağlı Haydar köyüne yerleşen Çerkeslerin Ubih boyuna mensup Zarakho ailesinden Gubzeç Hasan Bey'in oğlu olarak 1879 yılında doğmuştur. Bursa Askeri Lisesi'ni bitirdikten sonra harp okuluna girmiş ve 17 Ocak 1900 tarihinde 421 öğrenci arasından 17. sırada piyade teğmeni olarak mezun olmuştur. Sicil numarası:1315-17'dir. O tarihlerde mezuniyet derecesi ilk 40 arasında olan teğmenler doğrudan akademik eğitime başlayabildiği için Bekir Sami Bey de Harp Akademisi'ne girmiş 2 Ocak 1901 tarihinde ve ikinci sınıfta iken Üsteğmen rütbesine terfi etmiştir. 4 Kasım 1902 tarihinde Mümtaz Yüzbaşı rütbesi ile Harp Akademisinden mezun olmuştur

İlk görev yeri 4 Aralık 1902 tarihinde atandığı 4. Ordudur. Bölük Komutanlığı, Erzincan Harp Okulu, Erzurum Askerî Lisesi, İstanbul Harp Okulu Topoğrafya ve Matematik öğretmenlikleri, Kurmay Heyet üyeliği gibi görevlerde bulunduktan sonra 26 Eylül 1910 tarihinde binbaşılığa terfi etmiştir. Harbiye Nezareti makam emir subaylığı, Almanya'da Satın Alma Komisyonu Başkanlığı, 15. Tümenine bağlı 43. Alay ile 5. Seferi Kuvvet (52. Tümen) Komutanlığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevleri sırasında gösterdiği cesaret ve başarılarla 1915'te yarbaylığa terfi etmiştir. Irak'ta Felâhiye savaşlarında İngilizlere karşı göstermiş olduğu tarihi başarı sonucunda da peş peşe aldığı ödül kademeleri ile 12 Ağustos 1916 tarihinde genç yaşta albaylığa terfi etmiştir. 1917 yılında Çatalca Hattı Müdafaa Komutanlığı, 1918 yılında da İhracat ve İthalat Komisyonu Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Mondros Mütarekesinin ilk günlerinde fiilen işyerine gitmemektedir. Onun yerine, işgale karşı ülkenin kurtuluşunu silahlı mukavemette gören yakın arkadaşları ile sık sık bir araya gelip çare arayışında bulunmaktadırlar.

İzmir'in işgalinden üç gün sonra 18 Mayıs 1919 akşamı eski Bahriye Nazırı **Hüseyin Rauf Bey (Orbay)** Bekir Sami Bey, 20 Mayıs sabahı Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa ile Erkân-ı Harbiye i Umumiye Reisi **Cevat Paşa'yı** ziyaret eder. Şevket Turgut Paşa; kendisini 56. Tümen Komutanlığına asaleten, 17. Kolordu Kumandanlığına da vekâleten atamaya karar verdiklerini, atama kararının da arkasından gönderileceğini sözlü olarak tebliğ eder. Bu görevde kendisinden beklenenleri ise; Merkezi İzmir'de iken işgal sırasında İzmir'den çıkıp dağılan 17. Kolordunun toparlanması ve yeniden tanzim edilmesi, yöredeki cephane depolarının yurdun iç kısımlarına taşıtılması ve işgal güçlerine mukavemet için halkın uyarılması olduğunu özellikle vurgular. Düşmanla silahlı bir çatışmaya girmekten mümkün olduğunca sakınmasını da ilâve eder. Sonra da bu göreve başlayınca neler yapmayı düşündüğünü sorar. Bekir Sami Bey de bu soruya "*Vatanım neyi emrediyorsa,*" karşılığını verir. Bu cevap üzerine Şevket Turgut Paşa makam masasının gözünden çıkardığı 1000 (Bin) kâğıt Türk lirasını vererek elinde ancak bu kadar para olduğunu belirtir ve

babacan bir tavırla şunları söyler;

“Haydi, oğlum vatanın neyi emrediyorsa onu yap. Hükümetin, belki seni koruyamaz. Belki çok kötü durumlara düşersin. Üzülme! Vatanın emrini yapanlar her devirde aziz ve mübarek olurlar, sen de aziz ve mübarek ol.”

Yaver Yüzbaşı Selahattin Bey ile 21 Mayıs1919 sabahı erkenden Gülnihal Vapuru ile Bandırma’ya gitmek üzere yola çıkarlar. Hamit Şevket (İnce) ve Yüzbaşı Süleyman Sururi Beyler ile Vapurda tanışıp aynı amaçla çalışmak üzere anlaşılır. Öğleden sonra Bandırma’ya çıktıklarında; Rum evlerinin Yunan bayrakları ile süslenmiş, caddelerin de bayraklarla donatılmış ve tören takları kurulmuş olduğunu görürler. Türk kesimi ise iyice sinmiştir. En önce, 17.Kolordu Kumandanı Vekili olarak Bandırma’ya geldiğini, bölgedeki askeri ve idari tüm makamlara tebliğ eder.

22 Mayıs sabahı ilk iş olarak da 61. Tümen Komutan vekili Yarbay **Refet Bey**’i çağırıp, sert bir üslupla Millî Mücadele’nin ilk uygulamalı emirlerinden birini verir:

“Burası Türkiye’dir. Burada sadece Türk Bayrağı dalgalanabilir. Bir başka ülke bayrağının dalgalanmasına izin vermek alçaklıktır. Üç saat içinde tüm Yunan bayraklar indirilecek, kurulu taklar yıkılacak, karşı koyan olursa öldürülecektir. Aksi halde ben sizi öldüreğim.”

Yarım saat içinde halkın da desteği ile tüm bayraklar indirilir, taklar yıkılır. Öğleden sonra memur, esnaf ve halkın toplandığı Haydar Çavuş Camii’nde etkili ve halkı heyecanlandıran bir konuşma yapıp sözlerini şöyle bağlar:

“Ey Müslümanlar! Eğer bu camide çan görmek, ailelerinizi Yunan palikaryalarının koynunda görmek istemiyorsanız, haydi silâh başına. Ya düşmanları öldüreceğiz ve bu vatan bize kalacak ya da biz öleceğiz. Bu vatani alanlar burada tek Türk bırakmayacak. Bilin ki her yabancı bayrak düşmandır.”

23 Mayıs günü, en önce 17. Kolordu’nun İzmir’deki işgal öncesi karargâhına şifre yazıp bütün yazışma evrakının acilen İstanbul’a sevk edilmesi talimatını verir. Sonra da Albay **Kâzım (Özalp)**, Kara Vasıf (Çınar), Hamit Şevket, Yüzbaşı Selahattin, Teğmen Faruk ve Hamdi beylerle birlikte Manisa’ya gitmek için Bandırma’dan ayrılırlar. Trende iken Manisa’nın işgalinin an meselesi olduğunu öğrenince Manisa’da inmeden yola devam ederek sabaha karşı Akhisar’a ulaşırlar.

Bekir Sami Bey, 24 Mayıs1919 sabahı, Akhisar’da kilisenin etkili propagandası ile halkın Yunan bayrağı edinme yarışında olduğunu öğrenir. 17.Kolorduya bağlı 57. Tümen ile Ayvalık’taki 172.Alay Komutanlarına şifreler yazıp durumları hakkında bilgi talep eder. Manisa’daki askerî yetkililerden de cephane deposu ile askerî hastanenin, halkın da yardımlarıyla derhal gerilere taşınmasını ister. Keza, Bergama’da bulunan silah deposu komutanı Üsteğmen Nuri Bey ’e de aynı içerikli şifreler yazar.

Akhisar eşrafını ve yöneticilerini otele davet eder. Toplantıya gelen eşrafa Albay Kâzım ve Kara Vasıf Beylerle beraber İstanbul Hükümetinin ve Padişah’ın durumunu, yaklaşan tehlikeler ile yapılması gerekenleri ayrı ayrı açıklarlar. Buna karşın, eşraf adına söz alan yaşlı bir adam; *“Biz aciziz, hiçbir şey yapamayız, yapacaksa devletimiz yapsın,”* cevabı verince çok üzülürler. Daha sonra da akşam karanlığında otele gelen Saruhanoğlu Halit Paşa (sivil paşa) ile görüşürler. Halit Paşa, kendisine bağlı köylerden 1000 atlı ve 100 piyade gönüllü desteği sağlama sözü verir. Bu söz üzerine 25 Mayıs1919 sabahı erkenden Halit Paşa ile köyüne kadar giderler. Ancak, elleri boş ve perişan halde geri dönmek zorunda kalırlar. Yatacak yer ve yemek bulabilme sıkıntısı içinde geçen bir günü takiben 27 Mayıs sabahı Akhisar’dan ayrılırlar.

Bekir Sami Bey, 28 Mayıs1919 öğle üzeri Salihli'ye ulaşınca, Topçu Yüzbaşı Rasim Bey'i, Ödemişlilerle ve Aydın'da olduğu sanılan ama kendisinden cevap alınamayan 57.Tümen Komutanı Albay Şefik (Aker) Bey ile görüşmek üzere görevlendirir. Harbiye Nezaretinden aldığı son emir uyarınca bölgenin tüm askeri ve idari makamlarına ayrı ayrı telgraflar gönderir. Bu telgraflarla ilgililerden; Halkın gerilere göç etmesinin engellenmesi, işgalcilerin yörede sebep oldukları her türlü olumsuzluğun fotoğraf ve tutanaklara dayalı sağlıklı raporlar halinde doğrudan Harbiye Nezareti'ne gönderilmesi isteniyordu.

Çalışmalarını tamamladığı Salihli'den ayrılıp Alaşehir'e hareket etmek üzereyken Harbiye Nezareti'nden gelen 28 Mayıs1919 tarihli yeni bir şifreden 17.Kolordu Kumandanı Vekilliği görevinin sona erdirildiğini, 56.Tümen komutanı olarak artık 14. Kolorduya bağlı olarak görev yapacağını öğrenmiş ise de hiçbir şey değişmemiş gibi çalışmalarına devam eder.

Bekir Sami Bey, 29 Mayıs1919 tarihinde Alaşehir'e ulaştığında da Akhisar benzeri bir manzara ile karşılaşır. Alaşehir beyleri ve yöneticileri ile yaptığı ilk toplantıdan bir sonuç çıkmaz. Ancak, Ödemiş' te başlayan milli heyecanın yayılmaya başlamasıyla üç gün sonra Alaşehir' in ileri gelenlerinden Mustafa Bey gönüllüler toplamak için 100 adet silah talep eder. Bekir Sami Bey anında Mustafa Bey 'in silah ve cephane ihtiyacını karşılatır. Bir gün önce Aydın'a gönderdiği Yüzbaşı Rasim Bey ile Ödemiş'ten ulaşan iyi haberleri ümit vadeden gelişmeler olarak değerlendirir.

Alaşehir'deki ilk temaslardan sonra Bekir Sami Bey, 31Mayıs1919 tarihinde 9.Ordu Müfettişi **Mustafa Kemal Paşa**'ya ilk şifresini yazar ve durumu şöyle özetler:

"Rum ahalisi, metropolitleri ve Türk hükümet memurları heyecan-ı milliyi söndürmek hususunda yekdiğeri ile müsabaka etmektedirler. Vatansızlar, endişe-i şahsiye' ye kapılmış ahlâksızlar, Türk elini düşman istilasına hazırlıyorlar. Ahali, zabitan, hâsılı kalbi memleket için çarpan bütün efrat ne yapacağını bilemediğinden çok az düşman kuvvetine boyun eğiyor."

Bekir Sami Bey, küçük direniş hareketlerinin bile kötü gidişatı değiştireceğine inanıyordu. Bu düşünceyle, Ödemiş' te örgütlenip işgalcilere karşı savunma tertibatı alan Jandarma Yüzbaşı Tahir ile Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami (Baran) beylere 1 Haziran 1919 tarihli telgrafla şu tavsiyede bulunur:

"Ufak tefek başarısızlıklar kalbinizdeki aşk ve vatan ateşini söndürmesin. Zillet, esaret ve gîrândır. Ölüm bundan pek hafiftir. Kalbinizde alevriz-i iştial olan azim ve iman-ı millî dünyanın en müessir ve en büyük silâhı olduğunu hatırdan çıkarmayın. Heyecan-ı milliyeyi uyuşturacak haberlere asla itimat etmeyiniz"

Bekir Sami Bey; 3 Haziran1919 günü akşamı Alaşehir'den ayrılıp Eşme'ye ulaşır ve ertesi sabah ilk iş olarak Eşme müftüsü ile görüşür, Halkı aydınlatması ve direniş teşkilatı için kendisine yardımcı olmasını rica edip, müftüden söz alır.

Aynı gün, Eşme'ye kadar gelen Jandarma Yüzbaşı Tahir Bey ve Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami Bey; 3 gün önce Ödemiş'in Hacı İlyas (İlk Kurşun), Kızılca ve Kaya köylerini içine alan mevkide Yunanlılarla yapmış oldukları çarpışmalarda mağlup olmalarının nedenlerini anlatırlar. Yüzbaşı Tahir Bey ile Ödemiş Kaymakamına göre; mağlubiyetin nedenlerinin başında, işgal güçlerine asla karşı konulmaması için yapılan propagandanın etkisi gelmektedir. İkinci olarak da Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı yıldınlığın halkta fedakârlık hissini önemli oranda yok etmiş olmasının etkisi söz konusudur. Kumandan Bekir Sami Bey de onlara hak verir. Sonra da moral ve teşvik amacıyla şunları söyler:

“Yılmak yok, yılmadan uğraşip halktaki uyuşukluğu bir an önce gidermeye çalışın, caydırıcı söylemlere aldırmayın, ısrar ederseniz kazanacaksınız”

Mustafa Kemal Paşa’dan gelen 9 Haziran1919 tarihli cevabi şifre, Bekir Sami Bey Eşme’de iken 11 Haziran1919 günü ulaşır. Şifrede özetle şöyle deniliyordu:

“Vaziyetinizi müş’ir şifreniz beni pek müteellim eyledi. Gaflet ve teşkilatsızlığın bu kadar feci ve canhıraş akıbeti tevlit ettiği anlaşılmakta ise de ümitsizliğe kapılacak zamanda olunmadığı, maazallah kumandanlar ve müdafaa heyetlerinde görülecek asar-ı zaafın milletin esaret-i mutlakasına müntiç olacağını pek güzel takdir buyurmuşsunuz. Memleketin daha şarktaki kumandanları ile irtibat ve temasın temin ve devamı pek mühimdir. Vaziyetin ıslahına müstereken çareler yaratmağa mecburuz. Yakın istikbalde zuhuru pek kati olan umumi bir vaziyette kuvvetli ve kudretli bulunmak için memleketin muntazam bir teşkilat altına alınmasına çalışmalıyız...Bu akıbet payidar olamayacaktır. O taraflar teşkilât-ı milliyesinden, cereyan-ı vukuattan sık sık malumat ita buyurmanızı rica ederim.”

Bekir Sami Bey Eşme’de iken Soma, Bergama, Denizli, Burdur, Kula, Alaşehir, Turgutlu, Balıkesir, Gördes, Akşehir, Salihli, Kasaba, Karahisar, Karesi ve Çine’den onlarca telgraf, şifre ve raporlar alır ve tümünü de cevaplar. Mustafa Kemal Paşa’nın da önem verdiği, halkı uyarma ve teşkilatlanmayı başlatmada ilk günlere nazaran önemli mesafe alınmıştır. İşgal edilen yerlerde Yunanlıların ve yerli Rumların feci uygulamalarından haberdar olmaya başlayan halk da ilk günlerin uyuşukluğunu yavaş yavaş üzerinden atmaya başlamıştır. Bu gelişmeleri Harbiye Nezareti’ne de rapor halinde arz eder. Kasabalarda hazırlattığı ve mevcutları 50 -120 kişi arasında değişen gönüllü birliklerin Salihli’ye hareket ettirilmesi için hazırlıklı olmalarını ilgililerden isteyip, kendisi de 17 Haziran1919 tarihinde Kula’ya geçer.

Kula’da Rumlardan dostluk belgesi alanları, Mevki Komutanı Nedim Bey’den öğrenir ve tümünü tutuklatır. Sonra da Kaymakam’ın kefaleti ile Kuvayı Milliye çalışmalarına yardım etmeleri koşulu ile tahliye ettirir. Halkın da desteği ile teşkilat çalışmalarına başlanır. Kula’dan verdiği talimatlarla tüm gönüllü birlikleri 20 Haziran 1919 akşamı Salihli’de olacak şekilde harekete geçirir. Ertesi gün kendisi de Salihli’ye gidip toplanan birliklerin başına geçecektir. Ancak 20 Haziran1919 akşamı, 56.Tümenin bağlı bulunduğu 14. Kolordu Kumandanından;

“24 saat içinde Bursa’ya hareketle 56.Tümenin başına geçiniz.” emri ulaşır.

Beklenmeyen bu gelişme üzerine bölgenin birçok kasabasından harekete geçirdiği Kuvayı Milliye müfreze komutanlarına ve ilgililere gönderdiği şu telgrafla veda eder: *“Kolordumdan aldığım kesin emir nedeniyle mecburen bölgeden ayrılacağım. Asla yılmayınız, mutlaka başaracaksınız.”*

Bekir Sami Bey, bölge halkının uyanıp, teşkilâtlar kurması için gerekenleri önemli oranda başarmış olarak 21Haziran1919 sabahı Kula’dan yola çıkar ve altı günde Bursa’ya ulaşır. Mustafa Kemal Paşa’dan gelmiş olarak bekleyen iki şifreyi alır almaz şöyle cevaplandırır:

“22 Haziran1919 tarihli iki emirnamelerini bu günkü 27Haziran1919 günü Bursa’ya muvasalatla beraber aldım. Kanaat ve icraat-ı samilerinin, vatan ve milletin kurtarılması için yegâne yol olduğuna ve din ve milletimizin istihlâsı yolunda attığınız büyük adımlarda muvaffak olacağınıza tamamen kaniyim. Evamir-i samilerinin devamını istirham ederim”

56.Tümenin yeni merkezi Bursa, Osmanlı İmparatorluğu’nun eski başkenti olup, o yıllarda sarayın çevresinden üst düzey emeklilerin yerleştiği, ulaşımı kolay önemli bir merkezdir. Bekir Sami Bey, Bursa’ya gelince, yurtsever idarecileri hapsedmiş veya başka yerlere sürmüş olan Vali Gümölcinelî İsmail Bey korkup İstanbul’a kaçar ve hakaret dolu ifadeler

içeren bir telgraf gönderir. Bekir Sami Bey, Gümülcineli İsmail Bey'e gereken cevabı verdikten sonra Erzurumlu Salih Hoca ile iş birliği halinde halkı teşkilatlanmaya çağırır. Aldığı tedbirlerle de halkın güvenini kazanmaya başlar. Sivas Kongresi için gecikmeli de olsa Bursa temsilcisi olarak eski Belediye Reisi Ahmet Nuri Bey, Dava vekili Osman Nuri Bey ve Âsaf Bey'e yetki verilmesini sağlayıp, günü gelince Sivas'a yolcu eder.

Bursa'ya Gümülcineli İsmail Bey'in yerine vali olarak atanan Nemrut Mustafa Paşa gelirken **Ahmet Anzavur**'u da beraberinde getirmiştir. Yeni Valinin Padişah iradesi olmadan savaşa girilmiş olması nedeniyle Birinci Dünya Savaşı şehitlerini köpek leşine benzeten bir konuşması askerler ve şehit aileleri üzerinde tepkilere neden olur. Bunun üzerine harekete geçen 56.Tümen Komutanlığı görevine ilaveten aynı zamanda Bursa Sıkıyönetim Komutanlığını da üstlenen Albay Bekir Sami Bey, 3 Ekim1919 tarihinde Vali Paşa'yı görevden uzaklaştırır. Ertesi sabah da trenle Mudanya'ya kadar götürülmesini oradan da deniz yoluyla İstanbul'a gönderilmesini sağlar. Valinin gitmesini takip eden günlerde Bursa'da hemen teşkilat kurulur. Kirmasti, Karacabey ve Orhaneli'nde de teşkilatlanma başlar. Bursa, Karahisar, İzmit, Bilecik, Kütahya, Karesi'nin **Sivas Kongresi**'ne bağlanıp bağlanmadığını soran 20. Kolordu Kumandanı **Ali Fuat Paşa**'nın 5 Ekim1919 tarihli şifresini de ertesi gün şöyle cevaplandırır:

"Bursa'da Kongre kararlarını uygulamaya başladım. Kocaeli'nden haberim yoktur. Diğerleri Kongre kararlarına mutidir. Mukaddesatına malik olmak isteyen her İslâm ve Türk, Kongre'nin Mukarretına bitamiha mutavaat edeceği ve bu hususta vicdanlarını satanların cezayı layığına çarpılacaklarının da tabii olacağını arz ederim."

Vali Nemrut Mustafa Paşa'nın azlini takiben Bekir Sami Bey'in teşkilat ve güvenlik konularında yaptığı hizmetlerden memnun kalan Mustafa Kemal Paşa, Sivas'tan gönderdiği 9 Kasım1919 tarihli şifreyle Heyet-i Temsiliye adına takdirlerini şu cümlelerle bildirir:

"Vahdet-i milliyeyi halelden vikaye efkâr-ı halkı tenvir hususunda ibraz buyurulan mesaiyi cemilelerine arz-ı şükran olunur."

Mustafa Kemal Paşa, Gümülcinelinin artıkalarının temizlenmesi, itibarlı ve güvenilir kişilerle millî teşkilatın kurulması ve tek çatıda toplanması istemli önceden gönderdiği birçok şifreye 27 Kasım1919 tarihli olarak şu şifreyi de ekler:

"Yurdumuzu parçalanmaktan kurtaracak, düşmanların her türlü istilâcı emellerine set çekecek yegâne kıt'a-yı istinadımızın başta şerefli ordumuz olduğu halde, efkâr-ı umumiyyeyi ve kudret-i milliyemizi cihane tanıtan teşkilât-ı hazıradır."

İstanbul'un İngilizlerce işgalini takiben derhal başlatılan mebus seçimi ile ilgili haberler arasında Bekir Sami Bey'in mebus adaylığı da yer alır. **Heyet-i Temsiliye** haberin doğru olup olmadığını kendisine sorar. Cevabı tek cümledir: *"Bedbaht Vatanın kurtuluşuna kadar vazifeyi terk etmeyeceğim"*

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul İngiliz askerleri tarafından işgal edilince, Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'un Anadolu ile telgraf haberleşmesini yasaklamıştı. Üç gün sonra o günün Harbiye Nazırı **Fevzi Paşa**, yasak engelini aşamayınca İngiliz torpidosu ile Bandırma'daki 14. Kolordu Kumandanı **Yusuf İzzet Paşa**'ya işgalin mütarekeye aykırı olmadığına dair imzalı bir yazı göndermişti. O da bu yazıyı bazı kolordulara ve kendisine bağlı 56. ve 61.Tümen Komutanlarına *"ekli emre uymayanlar görevlerinden ayrılınsınlar"* notunu düşüp yollayınca beklenmedik bir kriz doğmuştu. Mustafa Kemal Paşa ve Bekir Sami Bey yazışmalarla yardımlaşarak Yusuf İzzet Paşa'nın Bursa'dan Ankara'ya gelmesini sağlamak suretiyle krizi birlikte çözerler.

Bekir Sami Bey, 56.Tümen Kumandanı olarak bağlı bulunduğu 14.Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa'nın, görevi bırakma çağrısına; aynı gün, "Bu konuda ben karar veremem, gerekirse Temsil Heyeti'ne sorarım." cevabını verir. O günlerin kargaşa ortamında izlenecek yol konusunda tereddüde düşüp görüş soran 56.tümenine bağlı 172. Alay Komutanı Yarbey Osman Bey'e de liderine inanmışlığın önemli bir örneği olmak üzere şunları yazar:

"Anadolu harekâtını Mustafa Kemal Paşa yönetiyor. Dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa'nın vereceği emirlere göre hareket edilecektir."

İstanbul'un işgalini takip eden günlerde ünlü Şeyhülislâm fetvasının yayınlanması, Kuva-yı İnzibatiye 'nin teşekkülü, yeni isyanlar, Yarbey Mahmut Bey'in şehadeti olayları peş peşe yaşanınca şartlar gereği Heyet-i Temsiliye kararıyla 56. ve 61.Tümen Komutanlarına olağanüstü yetkiler tanınır. Bu yetkiyi kullanan Bekir Sami Bey; Ferit Paşa'nın son olarak atadığı yeni Bursa Valisi Keşfi Bey'i de Mustafa Kemal Paşa ile mutabakat halinde önce Ankara'ya davet edilmesini sağlar, Ankara'ya gelmeyi kabul etmeyince de İstanbul'a geri dönmeye mecbur eder.

Mustafa Kemal Paşa ve Ali Fuat Paşa hizmetinden memnun oldukları Bekir Sami Bey'i Millet Meclisi açılınca paşalığa terfi ettirmek üzere anlaşılır. Ne var ki, henüz karar resmi işleme konulmadan önce Ali Fuat Paşa, müjdelemek ve teşvik amacıyla 13 Nisan 1920 tarihinde önden Bekir Sami Beyi bilgilendirir. Bu bilgilendirme şifresine aynı gün örneğine rastlanması nadir olan şu cevabı verir:

"Lütfettiğiniz bu alâka ve taltiflerin milletin kurtuluş ve zaferine şahit olduğumuz güne bırakılmasını arz ve niyaz ederim."

İcra Vekilleri Heyeti kararına istinaden Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa imzalı ve 24 Haziran 1920 tarihli tebligatla Bekir Sami Bey merkezi Eskişehir'de olan 20.Kolordu Kumandanlığına atanır. Bunun üzerine bazı subaylarla birlikte kolordunun karargâhını olduğu gibi Eskişehir'e gönderir, kendisi ve yaverleri gitmezler. Zira, Cephe Kumandanı Ali Fuat Paşa, 26 Haziran 1920 tarihli şifresi ile, yerine atanan 56. Tümen Komutanı gelince onun yöreyi tanımasına yardımcı olmasını istirham etmiştir.

56. Tümenin yeni komutanı Yarbey Nazmi (Solok) Bey 6 gün gecikmeli olarak ancak 2 Temmuz 1920 tarihinde görevine başlayabilir. Bekir Sami Bey, içinde bulunulan kritik durumu dikkate alarak Yarbey Nazmi Bey'i yalnız bırakamaz. Çünkü, iki gün önce Albay Kâzım Özalp Bey kumandasındaki Şimal Kolordusu, Yunan birlikleri karşısında tutunamayıp dağılmış, Balıkesir, Kirmasti ve Karacabey'i işgal eden Yunan ordusu Bursa'ya yönelmiştir. İngilizler Bandırma, Mudanya ve Gemlik'e ek kuvvet çıkartmıştır.

Dolgun kadrolu ve moralli Yunan birlikleri karşısında zayıf kadrolu ve sık sık eratı kaçan 56. Tümen ve takviye birliklerinin Bursa'yı koruyamayacağını tümen komutanı da cephe kumandanı da Ankara'daki üst komuta kademesi de bilmektedirler. Savaşmadan Bursa'yı terk etmek de halk üzerinde olumsuz etki yaratacaktır. O nedenle, Mustafa Kemal Paşa ve Genel Kurmay Başkanı Albay İsmet Bey sık sık Bekir Sami Bey'e gönderdikleri şifrelerle Bursa'nın terk anının iyi hesaplanmasını tavsiye ederler. Ancak, Şimal Kolordusunun eratı gibi 56.Tümen eratı ve takviye birlikleri de panik içinde savaşmadan dağılırlar. 56.Tümen Komutanı ve subayları son ana kadar ciddi bir mukavemet gösterirler. Ancak, eratın uzun süredir yoğun olarak yapılmakta olan olumsuz propagandanın etkisi ile dağılması sonucunda Bursa'dan planlı bir çekilme mümkün olamaz. Sonuçta 8 Temmuz 1920 tarihinde Bursa düşman eline geçer.

Son mebus seçimleri yapılırken çok gecikmiş olarak Bilecik'ten mebus seçimlerine katılan ve mebus seçilemediği için de Bekir Sami Bey'i sorumlu gören eski diplomat Fahrettin Hayri Bey, 12 Temmuz 1920 Cuma günü Hacı Bayram Veli

Camii'nden çıkan cemaatin önüne düşüp (Hacı Bayram Veli Türbesi'nden aldığı yeşil bayrağı sallayarak) Bursa'nın düşman eline geçişini protesto amaçlı bir yürüyüş ve miting düzenler. Mitingin etkisi anında Millet Meclisi'ne yansır. 12-13 Temmuz 1920 günleri Meclis'te, "*Bekir Sami Bey, Bursa'yı Yunanlılara teslim etti.*" İddiaları hararetle tartışılır. Mustafa Kemal Paşa, Genel Kurmay Başkanı Albay İsmet Bey ve bazı mebuslar, Bekir Sami Bey'in hata ve kusurunun olmadığını detaylarıyla ortaya koyarlar. Sonuçta Cephe Kumandanı Ali Fuat Paşa'dan iddialar hakkında bir araştırma raporu hazırlanması istenir. Mebusların baskıları sonucunda hükümet hazırlanacak raporun görüşülmesini beklemeden, Bekir Sami Bey'i 14 Temmuz 1920 tarihinde 20. Kolordu Kumandanlığı görevinden almak zorunda kalır. Birçok mebus görevden almayı yeterli görmeyip ayrıca ceza verilmesini talep etmektedir.

Mustafa Kemal Paşa bazı mebusları da yanına alarak Bilecik'e kadar gidip Bekir Sami Bey ve Ali Fuat Paşa ile bizzat görüşür, her türlü haberleşme evrakını da yerinde inceler. Millet Meclisi'nin 14 Ağustos 1920 tarihli ikinci etap görüşmelerinde Ali Fuat Paşa'nın hazırladığı rapor detaylı olarak tartışılır. Son sözü alan Mustafa Kemal Paşa, ilk günlerden başlayıp son günlere kadar yaşanan tüm gelişmeleri sebep ve sonuçlarıyla beraber detaylı açıklamalar. Yapılan eleştirilere de bir cevap verince Bekir Sami Bey'in suçsuz olduğu anlaşılır.

Bekir Sami Bey, suçsuz olduğu anlaşıldıktan sonra 4 Eylül 1920 tarihinden başlamak üzere kısa bir süre Antalya-Muğla Bölge Komutanlığı görevinde bulunur. 6 Aralık 1920 tarihinde Kafkas halklarından takviye gönüllü birlikler oluşturularak yardım sağlanması amacıyla ihdas edilen Kafkasya Temsilciliği görevine atanır. Yeni görevine başlamak üzere yola çıkıp 12 Şubat 1921 tarihinde Trabzon'a ulaşarak otele yerleşir. İlk önce görevi hakkında bilgi verip, Kafkasya'ya gidiş için hangi yolun daha uygun olacağını Erzurum'daki 15. Kolordu Kumandanı **Kâzım Karabekir** Paşaya şifreyle sorar. Kâzım Karabekir'den gelen cevapta;

"Şu anda Tuapse yolu da Batum yolu da kapalı ve Rusya'da yoğun anarşi var. Azerbaycan-Ermenistan-Rus Bolşevikleri ile Gürcistan arasında savaşlar devam etmektedir. Oradan bir yardım sağlanması da mümkün değildir. İsterseniz sizi Kars Kalesi Kumandanı yapalım, birlikte çalışalım" deniliyordu.

Bekir Sami Bey bu öneriyi kabul edip onay verilmesi için Ankara'dan talepte bulunur. Ancak, Ankara'da Fevzi Paşa Hazretleri, o talebi istifa beyanı sayarak onay vermez. Bunun üzerine izin alarak tedavi amacıyla kısa bir süre için Viyana'ya gider. Viyana dönüşünde de açığa alınarak, yaveri Yüzbaşı Selahattin Bey ile iki yılı aşkın bir süreyle Daday'da zorunlu ikamete tabi tutulurlar. Büyük zaferden 6 ay sonra 1923 yılı başlarında İstanbul'a dönebilirler.

Bekir Sami Bey, 9 Temmuz 1924 tarihinde emekliye ayrılır ve Ali Fuat Paşa'nın girişimi ile sağlanan Haydarpaşa Demir Yolları İstimlak Müdürlüğünde işe başlar. Çalışma yaşamı devam ederken 9 Eylül 1934 tarihinde aniden rahatsızlanıp vefat eder.

Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa ailesini arayıp acılarını paylaşır, cenaze törenine de temsilci gönderirler. 10 Eylül tarihinde sevenlerinin katılımı ile evine çok yakın olan Üsküdar Karacahmet Mezarlığında törenle toprağa verilir. Aynı gün Cumhuriyet gazetesi, "*Bir Kahramanın ardından*" başlığıyla Bekir Sami Bey'in kişiliği ve hizmetleri hakkında detaylı ve takdirkâr bir yazıyı kamuoyu ile paylaşarak güzel bir vefa örneği sergiler.

Bekir Sami Bey, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla verilen İstiklâl Madalyası ve takdirnamesi dışında savaşlardaki başarılarından dolayı aldığı çok sayıda nişan ve madalyanın sahibiydi. İyi derecede Almanca ve Fransızca ile orta derecede İngilizce bilmekteydi. Millî Mücadele dönemini kapsayan ve halen **Türk Tarih Kurumu** arşivlerinde bulunan "56.Tümen Harp Cerideleri" dışında basılmış bir eseri olmayan Bekir Sami Bey, 1910 yılında Rukiye Tahire ile evlenmiş

ve Turgut, Orhan, Dođan, Turhan, Belma ve Selma adlarında altı evlatları olmuştur.

Kumandanları ve arkadaşlarının naklettiklerine göre; fazilet sahibi, babacan, mert, iyi yeteneklerle donatılmış; savaş alanında cesur ve sert, normal yaşamında müşfik, sağlam ahlak ve temiz vicdanı ile tehditlere, para ve mevki önerilerine karşı durabilmiş sözüne sadık, vatansever bir kumandandı.

Muhittin ÜNAL

KAYNAKÇA

APAK, Rahmi, **İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, TTK Ank.1990

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk Cilt I-II-III**, Devlet Kitapları, MEB. İst.1972 (12. Bas.)

AYDINEL, Sıtkı, Dr., **Güneybatı Anadolu'da Kuvayı Milliye Harekâtı**, Ank. 2002

BAYAR, Celal, **Ben de Yazdım**, İst.1968, Baha Matbaası, Cilt. 6

Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, 12-13 Temmuz 1920 ve 14 Ağustos 1920 tarihli İçtimalar

CEBESOY, Ali Fuat, **Millî Mücadele Hatıraları**, Vatan neşriyatı, İst. 1953

GÜNSAV, Ali Dođan, **Millî Mücadelede Bekir Sami Dosyası, Anılar, Belgeler, Bilgiler** (TTK Bekir Sami Arşivindeki basılmamış notlar, dosya no: 17)

GÜRLER, Hamdi, **Kurtuluş Savaşında Albay Bekir Sami Günsav**, Genel Kurmay Başkanlığı, Ankara 1994

KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümünü Kadar Atatürk'le Beraber**, Ank.1988, TTK. C. 2

ÖNAL, Sami, **Hüsrev Gerede'nin Anıları**, Literatür Yayıncılık (3.baskı), İst.2002

ÖZALP, Kâzım, **Millî Mücadele Cilt I**, 1912-1922, TTK. Ankara 1971

SELÇUK, İlhan, **Yüzbaşı Selahattin'in Romanı Cilt II**, Remzi Kitabevi (4. Bas.) İst.1984

SOFUOĞLU, Adnan, **Kuvayı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu**, 1919-1921 T.C. Genel Kurmay Başkanlığı, Genel Kurmay Basımevi, Ank.1994

TEPEFELENLİOĞLU, Nizamettin Nazif, **Yeni İstanbul Gazetesi**, 7 Temmuz 1969 ve 5 Ağustos 1969 tarihli köşe yazıları

Türk İstiklal Harbi II. Cilt, Batı Cephesi I. Kısım, Genel Kurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Ank.1963

Türk İstiklâl Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, Genel Kurmay Başkanlığı, (2.Baskı), Ank. 1989

TTK ARŞİVİ, Bekir Sami Dosyası 56 Fırka Harp Cerideleri (20.5.1919- 19.7.1920)

ÜNAL, Muhittin, **Miralay Bekir Sami Günsav'ın Millî Mücadele Anıları**, Cilt I-II, TTK, Ank. 2016

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/bekir-sami-gunsav-1879-1934/?pdf=4415> adresinden erişilmiştir